

Kontra Ferenc

GYERTYAÖNTŐ

Ültünk a padon a ravatalozó előtt. A két egyenruhás gyászhuszár szorgoskodott előttünk, nagyság szerint helyezték a virágokat szállító kocsifogantyúira a koszorúkat. Az állványzatnak az egyik oldala szinte teljesen megtelt. Virítottak a vörös gerberák. Katonás hátraarccal az ajtó felé indultak, és ünnepélyes karnyújtással kitérték a két szárnyát. Kisebbséget várákozott kint, ők libasorban indultak befelé. Mi még vártunk, a nagyanyám sosem kapkodta el a bevonulást, ő a tömeget szerette. A temetésre látogatókra úgy tekintett, mint a temetés közönségére. Kicsit türelmetlenné vált, folyton az órájára tekintett. Szerinte késnek. A gyülekezést lassúnak találta. Kintől is követni tudtuk, hogyan kezdődik a szertartás. Egy sötét öltönyös férfi lépett előre. Kinyitott egy könyvet, és fennhangon olvasott belőle. A nagyanyám csodálkozva jegyezte meg, hogy vajon miért a Leviatánból olvasott fel, nem pedig a Bibliából. Mindig kívárta a megfelelő pillanatot, amikor mindenki a ravatalra figyelt. Ahogy haladtunk a visszhangos teremben, hallottuk a saját lépteinket. Halk szipogások neszezték, érthetetlen motyogások, részvétnyilvánítások befejezetlen mondatai, illedelmes köszönések. A halk zsongás kórusából csak a nagyanyám hangja szökött a magasba, amikor a ravatalhoz értünk, és alaposan szemügyre vette a tetemet. Úristen, hogyan halt meg, kérdezte hangosan, felakasztotta magát. De senki nem felelt, a hozzátartozók sorfala csendesesen zokogott. Néhány távolabbi ismerős pedig rosszálló pillantásokat vetett ránk. Ilyesmit nem kérdezzünk a koporsó mellől! Nem utasításként hangzott, csak ennyi volt a véleménye valakinek a tömegből. A nagyanyám visszakozott, zavart mozdulatokat tett. Gyere, menjünk innen, rettenetes, és már húzott is kifelé a ravatalozóból, pedig nem is akadt semmi sürgős dolgunk aznapra. Olyan álszentek az emberek, sóhajtottam, amikor kiértünk.

Másnap a rétre vitt. Hajlगतott a faszor szélén. Szalmakalapja hol felemelkedett a fűből, hol lehuppant újra, és vártam, hogy újra felbukkanjon valahol távolabb. Azt mondta, hogy mamlasz vagyok, sose nővök fel. Még a sárga virágot sem tudom megkülönböztetni a kéktől, pedig ilyenkor nincs nagy választék, csak kék és sárga virágok nyílnak, de éppen ez a jó, mert ez a két szín nagyon jól mutat egymás mellett. Illik minden alkalomra, születésnapra és lakodalomba is. Ezen a tava-

szon egyre többet értettem abból, hogy mit csinálunk valójában, egyszerűen értelmet nyert, hogy mi miért kerül a cipősdobozba. Hogy bő helyük legyen a virágoknak, vékony, buja szárúak, levelük, szirmuk ne sérüljön, amikor begyűjtjük őket, ezekből készül a dekoráció, egészítette ki a tudnivalókat a nagyanyám.

Otthon szálanként rakta ki a növényeket a bádogasztalra. Régi újságok közé tesszük, lazán, hogy ne nyomódjanak össze. Engem tanítgatott, mintha valaha is a nyomába lépnék, mintha valami szakmát tanítana; minden mozdulatát megindokolta, mint amikor a mester magyaráz az inasának. Csak sokkal később értettem meg, hogy nem is dolgoztatni akart, a segítséggel sem sokra ment, amit nyújtani tudtam. Csak a figyelmemet akarta lekötni, hogy ne unatkozzam mellette, ne kelljen velem játszania, mert rühellte a gyerekes dolgokat. Még egy társasjátékot sem tartott a házban. Inkább vitt magával mindenhova. A mozgáskényszer hajtotta, még ezt is meg tudta indokolni: elitélem a lustaságot, és többet is beszéltek, hogy legalább valami haszna legyen, hogy itt vagy mellettem. Igyekezett megfelelni a saját szerepének, jó nagymama akart lenni, aki csokoládét vesz az unokájának. A ruhájának is mindig rendben kellett lennie, az emberek miatt, akikkel találkozunk, akiket ismert. Akik számomra idegenek voltak.

Anyám minden reggel letett a háza előtt, és elhajtott, folyton késésben volt. Ezt mindig szóvá is tették a munkahelyén, amitől egész nap frusztráltan viselkedett. Délután, amikor értem jött, már mindig fáradtnak tűnt. De azért megkérdezte, hogyan telt a nap. Valamit mondtam a gyertyákról, de sosem nézett rám. A forgalmat figyelte, és közben egészen másfelé jártak a gondolatai. Ezt láttam az arcán, mert én hozzá beszéltem, és ennek semmi nyomát nem láttam rajta. A rezdülések, a ráncokat vető homloka egy másik történetről árulkodtak, amit nem akart megosztani velem. Szerinte úgysem értettem volna meg. Otthon mintha szándékosan beszéltek volna apával sok idegen szót használva, olyan szereplőkről, akiket nem ismertem, mintha egy másik életük lenne, amibe szándékosan nem akarnak beavatni. Nem is sejtették, hogy már sokkal több dolgot tudok és értek, mint amennyit megosztanak velem. Nem avattak bele előre abba sem, hogy mit csinálunk holnap. Kész tények elé állítottak. Ma munkaszüneti nap van. Az ilyen bejelentéseknek örültem legjobban, mert nem mentem a nagymamához.

Mindig anyám vitt hozzá, úgy gondoltam, azért, mert az ő anyja. Bármilyen furcsa is, erre csak később jöttem rá. Mindig éreztem közöttük némi rideg távolságtartást. A nagyanyám sosem beszélt anyám-

ról. Pedig ő is kicsi volt valamikor, és elképzeltem, hogy őt is hurcolja magával árkon-bokron át. Nekem nehezemre esett követni őt a rohanásban, csak olyankor fogta meg a kezem, amikor valóban úttalan utakon mentünk, vagy valamiért sietni akart. Hagytam magam, hogy húzzon maga után, hiszen úgysem a saját akaratomból mentem. Mindig kalapot hordott, és olyan régies ruhákat, mintha egy kosztümös filmből lépett volna elő. Szerinte egy hölgynek adnia kell magára. De így nem járt senki az utcán, kicsit olyanok voltunk, mintha egy távoli országból érkeztünk volna. A mesterboltban pedig az volt a szokatlan, hogy oda férfiak jártak. Nagyanyám szeretett hosszán időzni a szerzők között, végül vett magának egy csavarhúzókészletet.

Úgy kezdődött, mint egy szertartás. Kirakta a szükséges kellékeket sorban. Bádogasztalon öntötte a gyertyát, papírzacskóból szórta a gyertyaviaszt a zománcos tálba, lapos gyöngyök peregetek szét, vagyis pasztillák, ahogyan ő nevezte. Meg kell jegyezned, mert egyszer majd te is ilyent fogsz készíteni! Megtanítlak rá. Olyan egyszerűnek tűnik, pedig nem az. A legjobbhoz hozzá a természetes pamutból készült kanócok. Valamikor sörösdobozokat használtam, de már megengedhetem magamnak a nikkelhengert, ilyen célra készíttettem, az alján egy lyukkal, amin át kifeszítem a madzagot. Látod? Fent összecsomózta, lent pedig ráhagyott egy keveset. A szemembe nézett, hogy meggyőződjön róla, valóban figyelek-e. A kanócnak ezt a végét gyűjtjük majd meg! Volt egy furcsa, csepp alakú hőmérője, ami azt mutatta, hogy hány fokosnak kell lennie a viasznak, ami eleinte képlékeny volt, aztán teljesen folyékony lett, és csak ekkor került bele a színezék vagy a csillogó ezüst pelyhek. Hetven fokig szoktam melegíteni a gyertyaviaszt, ami ideális öntési hőmérséklet. Feltesszünk egy liter vizet a forralóedénybe, majd abba állítjuk a tálát, amibe a viaszt tesszük. Megjegyezted? Dehogy jegyeztem meg, jóformán alig értettem belőle valamennyit. Sosem láttam még öntőhengert. Csak figyeltem a pasztillák olvasztását, mert az érdekes volt, ahogy az óvatos kevergetés masszává formálta az alapanyagot. Az öntési hőmérséklet elérése után a viaszt a formába öntötte. Vastag kesztyűben fogta meg, mert forró volt. Az öntés ne legyen túl gyors, inkább óvatosan, nyugodtan, hogy ne kerüljön a formába sok levegőbuborék, mondta szakértelemmel. Ezután nincs más hátra, mint várni, amíg a viasz elkezd szilárdulni, legalább nyolc óra kell, elég lesz holnap ránézni. Most menjünk a konyhába, együnk végre valamit!

Utána a ravatalozóba mentünk. Fáradt voltam és kedvetlen. Nem akartam látni a fekete emberek tömegét, akik csak állnak, mint fák az

erdőben, és én csak téblábolok köztük, mint aki eltévedt a rengetegben. Hogy lássak is valamit, engem fel kellett emelni. Túl nagy voltam hozzá, hogy a nagyanyám folyton a karján tartson. Csak álldogálnom kellett mellette türelmesen. De én nem is akartam arra várni, ami következett. Felemelt, hogy nézzem meg az arcát, ahogy feszül a pofacsontján a bőr, mint a pergamen, és milyen sárgászöld, rákbeteg lehetett. A nagyanyám suttogó ajkait éreztem a fülemen, ahogy suttogott megszállottan, szinte habzsolta a látványt, a halott arcának részletgazdagságát. Szegény, még a ráncait is kiszenvetted! Aztán letett újra a földre, és mentünk tovább, a másik ravatalozóba, ahol majdnem felsikoltott a meglepetéstől. Hiszen ez még gyerek. Mintha lett volna még esélye arra, hogy felnő. Olyan idős lehet, mint te. No, ettől elsírtam magam, és akkor nem mutatta meg, mert kitéptem magam a karjából, és elszaladtam. Kint szedtem a levegőt, és azt fontolgattam, hova rejtőzök, hogy ne találjon meg. Mert nem akartam több halottat látni.

Másnap kiderült, hogy miért is szedtük a réten a virágokat. A régi újságok barnás szárnyait óvatosan bontogatta szét, hogy ne törjenek meg a virágok. Nem száradtak meg egészen, csak laposak lettek, de a színüket megőrizték. Nagyanyám megint belekezdett a tanításba, hogy mire figyeljek közben. A virágokat a henger belsejében helyezte el, vízzel simogatta sorban a szirmokat az oldalához, mintha csak ragasztóval dolgozott volna, hogy ne mozduljanak el. Nemcsak növényeket préselt, hanem katicabogarat és tárt szárnyú kis pillangókat is, hogy élethű legyen a virágzó rét, a fűszálak is megőrizték haragoszöld színüket, ezek voltak legfelül. Mert úgy készült az öntvény, hogy az egész gyertya a feje tetején állt. És amikor kiöntötte a gyertyát, a préselt növények úgy rajzolódtak ki körben, mint ahogyan a valóságban álltak, teljesen természetesen, és derűt árasztottak, lehetett nézegetni, ahogy a pillangók röpte felszáll a gyertyafénybe.

Anyám meg is lepődött, hogy ezen a délutánon vidámabb voltam, mint máskor. Késve érkezett, mert bement a városközpontba, hogy új pulcsit vegyen. Elég csípős ez a tavasz, és a régit már kinőttem. Illik a farmernadrághoz, ugyanolyan színű.

Másnap remegtem, amikor a ravatalozó felé kanyarodtunk az utcáson. Mintha mesebeli gonosz szellemek rángattak volna. Az előtér széles udvarra hasonlított, ahova elfért a gyászoló gyülekezet, akik feketében álltak, mint az elszenesedett szobrok. A nagyanyámat nem zavarta, mennyire sűrű a tömeg, átvágott az emberek között, mint egy keskeny ösvényen, húzott maga után sebesen, mintha csak neki lenne

egy temetésén sürgős dolga. Szorította a kezem, tehetetlennek éreztem magam. Ahol a legsűrűbben álltak, köztük előbukkant a koporsó, ott megálltunk, és a nagyanyám elhúzta arcáról a fekete csipkét, alaposan szemügyre vette az elhunytat, felemelt hozzá, a feje kéznyújtásnyira volt. Nézd csak, beletorzult a kínba, így rögzültek a vonásai. Mintha csodálta volna, és addig mondta, suttogta a fülembe, hogy mit néztek rajta, amíg egyre jobban rázkódni nem kezdtem félelmemben, és csak akkor engedett le a földre, amikor már a könnyeim is kicsordultak. Egy temetésén fel sem tűnik, hiszen mások is sírnak, de mi ketten tudtuk, hogy ez mit jelent, még ha nem is tudtam megfogalmazni magamban, életem legelső élményei közé tartozott az érzés, hogy milyen azt látni, ami rettenetes. Mert azok a viaszszerű arcok jöttek elő álomban, melyeket a koporsóban láttam fehér selymeken közszemlére téve. Pedig azt sem tudtam, miért félek tőlük. Borzadtam, de mégis újra oda vitt megszállottan, eszelősen, azzal a meggyőződéssel, mintha ez valami kötelesség lenne, holott még ő sem ismert minden holtat. De tobzódott a látványukban. Nála ez természetellenes kíváncsisággal vegyült. Ezeket a kételyeket akkor még össze sem tudtam kötni. Nekem inkább az jutott az eszembe, hogy ezek az emberek valamikor éltek, és lehetett őket ismerni, enni és inni lehetett velük egy asztalnál, sétáltak a téren, táncoltak, síeltek, nyaraltak, és nem voltak mindig öregek. Mert annyit megállapítottam, hogy a holtak leginkább öregek.

És láttad? Láttad-e körben a gyertyáimat, kérdezte tőlem. De amúgy sem láthattam őket, mert azok magasan égtek a ravatal felett. Temetésre csak olyanokat rendelnek tőlem, melyeket aranykeresztrel díszítettem. Mintha ellenőrizné, hogy az ő gyönyörű kézműves gyertyáit rendeltetésszerűen égetik-e. Sosem vártuk meg a szertartás végét. Csak másnap sétáltunk a friss sírhantok között, és a nagyanyám pontosan tudta, hogy ki hol fekszik, ezt fel is idézte, és megkérdezte, hogy emlékszem-e az arcára ennek vagy annak az elhunytaknak. Ő váltogatta a kifejezéseket, hogyan nevezzük azokat, akik már nem élnek. Akkurátusan ismételtette. Ezeket előbb magoltam be, mint az ábécét. Pedig igyekezett megtanítani olvasni is, a sírköveken a holtak nevét lassan betűzte. Az O, az I, a T volt az első három, amit megjegyeztem.

Egyszer összeszedtem a bátorságomat, és hazafelé menet elmondtam anyámnak, hogy megint a ravatalozóba vitt, és mutogatta a halottakat. Egészen addig nem mertem beszélni a félelmemről. Szégyelltem. Anyám felnevetett. Végre odafigyelt arra, amit mondtam. Ugyan, csak legyintett, hogy őt is vitte az anyja, de nem akart vele semmi rosszat,

hiszen a holtak alszanak, az anyja pedig bolond. Megállt a csöndben a levegő körülöttem egy pillanatra. Anyám komolyabb lett, és azt mondta, hogy azért a maga módján szeret bennünket, és nem árt ő senkinek. Elgondolkodtam, hogy értem-e, mit jelent ez. Anyám mindig is tudta, hogy egy bolond vigyáz rám mindennap.

Vigilia, 2022/2.